

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
Донецький національний університет економіки і торгівлі
імені Михайла Туган-Барановського

Кафедра іноземної філології, українознавства
та соціально-правових дисциплін

Герасименко О. Ю., Ревуцька С. К., Зінченко В. М.

**МЕТОДИЧНІ РЕКОМЕНДАЦІЇ З ВИВЧЕННЯ
ДИСЦИПЛІНИ
МЕТОДОЛОГІЯ ЛІНГВІСТИЧНИХ ДОСЛІДЖЕНЬ В
ЦИФРОВОМУ СЕРЕДОВИЩІ**

ступінь: магістр

Кривий Ріг
2023

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
Донецький національний університет економіки і торгівлі
імені Михайла Туган-Барановського

Кафедра іноземної філології, українознавства
та соціально-правових дисциплін

Герасименко О. Ю., Ревуцька С. К., Зінченко В. М.

**МЕТОДИЧНІ РЕКОМЕНДАЦІЇ З ВИВЧЕННЯ
ДИСЦИПЛІНИ
МЕТОДОЛОГІЯ ЛІНГВІСТИЧНИХ ДОСЛІДЖЕНЬ В
ЦИФРОВОМУ СЕРЕДОВИЩІ**

ступінь: магістр

Затверджено на засіданні кафедри
іноземної філології, українознавства
та соціально-правових дисциплін
Протокол № 10 від 10 лютого 2023 р.

Схвалено навчально-методичною
радою ДонНУЕТ
Протокол № 9
від «22» травня 2023 р.

Кривий Ріг
2023

УДК 001.891(075.8)
Р44

Герасименко О. Ю., Ревуцька, С. К., Зінченко В. М.

Р44 Методичні рекомендації з вивчення дисципліни «Методологія лінгвістичних досліджень в цифровому середовищі», ступінь: магістр. Кривий Ріг : ДонНУЕТ, 2023. 45 с.

Методичні рекомендації з вивчення дисципліни «Методологія лінгвістичних досліджень в цифровому середовищі» укладено відповідно до розробленої робочої програми дисципліни та спрямовані на поглиблення і узагальнення методологічних засад лінгвістики, історії лінгвістичної думки; підвищення професійного рівня лінгвістичної підготовки.

© Герасименко О. Ю., 2023

© Ревуцька С. К., 2023

© Зінченко В. М., 2023

© Донецький національний

університет економіки й торгівлі

імені Михайла Туган-Барановського, 2023

ЗМІСТ

ВСТУП	5
РОЗДІЛ I. ЗАГАЛЬНІ РЕКОМЕНДАЦІЇ ЩОДО ВИВЧЕННЯ ДИСЦИПЛІНИ	7
РОЗДІЛ II. ЗМІСТ СЕМІНАРСЬКИХ / ПРАКТИЧНИХ ЗАНЯТЬ	13
Змістовий модуль I	
<u>Тема 1: Академічна доброчесність</u>	14
<u>Тема 2: Лінгвометодологія та її головні парадигми</u>	15
<u>Тема 3: Методологічні принципи сучасного мовознавства</u>	17
<u>Тема 4: Класифікація методів наукового дослідження</u>	19
 Змістовий модуль II	
<u>Тема 5: Інформаційне забезпечення наукових досліджень</u>	22
<u>Тема 6: Ефективні способи роботи з лінгвістичною науковою інформацією</u>	27
<u>Тема 7: Етапи проведення наукового дослідження лінгвістичного напрямку</u>	30
РОЗДІЛ III. МЕТОДИЧНІ РЕКОМЕНДАЦІЇ З ОРГАНІЗАЦІЇ САМОСТІЙНОЇ РОБОТИ	36
 Список використаних джерел	42
 Список рекомендованої літератури	43

ВСТУП

Курс «Методологія лінгвістичних досліджень в цифровому середовищі» є навчальною дисципліною, що забезпечує підготовку студентів ступеня «магістр».

Мета курсу – поглиблення і узагальнення методологічних засад лінгвістики, історії лінгвістичної думки; підвищення професійного рівня лінгвістичної підготовки..

Завдання дисципліни полягає в теоретичній і практичній підготовці здобувачів ВО у сфері методології лінгвістичних досліджень у цифровому середовищі; формуванні вмій та навичок: самостійно організовувати та проводити науково-пізнавальну діяльність; обирати оптимальні дослідницькі підходи й методи для аналізу конкретного лінгвістичного матеріалу; ідентифікації дефініції основних понять лінгвометодології, корпусної лінгвістики, головних наукових парадигм лінгвістики, методологічних принципів сучасного мовознавства; спеціальних лінгвістичних методів дослідження; аналізу мовних і мовленнєвих явищ; застосування принципів та рекомендацій основних наукових парадигм та їх інструментарію; інформаційної бази дослідження, стандартів бібліографічного опису, оцінювання результатів наукового дослідження, академічної доброчесності; дослідження й аналіз сучасних наукових досягнень лінгвістики.

Методичні рекомендації з вивчення дисципліни складаються із двох змістових модулів, кожен з яких передбачає вивчення базових частин курсу. На початку курсу студенти систематизують набуті знання з основних принципів наукових досліджень, набувають навичок вільного володіння інструментарієм дослідження мовних явищ, класифікації методів наукового дослідження. Основна увага приділена набуттю навичок самостійного підбору методологічної бази мовознавчого дослідження і його інформаційного забезпечення.

Курс сприяє усвідомленню студентами провідних методів сучасних філологічних досліджень задля створення методик і прийомів власного дослідження в межах предмета своєї наукової розвідки, її мети й завдань та цілей.

РОЗДІЛ І. ЗАГАЛЬНІ РЕКОМЕНДАЦІЇ ЩОДО ВИВЧЕННЯ ДИСЦИПЛІНИ

1. Опис дисципліни

Найменування показників	Характеристика дисципліни
Обов'язкова / вибіркова дисципліна	Обов'язкова для студентів спеціальності 035 «Філологія»
Семестр	осінній
Кількість кредитів	4
Загальна кількість годин	120
Кількість змістових модулів	2
Лекцій, годин	28
Практичні / семінарські, годин	14
Лабораторні, годин	-
Самостійна робота, годин	78
Тижневих годин для денної форми навчання	
аудиторних	3
самостійної роботи студента	5,7
Вид контролю	залік

2. Мета та завдання навчальної дисципліни

Мета – поглиблення і узагальнення методологічних засад лінгвістики, історії лінгвістичної думки; підвищення професійного рівня лінгвістичної підготовки.

Завдання: дисципліни полягає в теоретичній і практичній підготовці здобувачів ВО у сфері методології лінгвістичних досліджень у цифровому середовищі; **формуванні вмінь та навичок:** самостійно організовувати та проводити науково-пізнавальну діяльність; обирати оптимальні дослідницькі підходи й методи для аналізу конкретного лінгвістичного матеріалу; **ідентифікації** дефініції основних понять лінгвометодології, корпусної лінгвістики, головних наукових парадигм лінгвістики, методологічних принципів сучасного мовознавства; спеціальних лінгвістичних методів дослідження; аналізу мовних і мовленнєвих явищ; **застосування принципів та рекомендацій** основних наукових парадигм та їх інструментарію; інформаційної бази дослідження, стандартів бібліографічного опису, **оцінювання** результатів наукового дослідження, академічної доброчесності; **дослідження й аналіз** сучасних наукових досягнень лінгвістики.

Предмет: методологія як система

Зміст дисципліни розкривається в темах:

Тема 1. Основи наукових досліджень

Тема 2. Авторське право. Правила використання об'єктів інтелектуальної власності

Тема 3. Академічна доброчесність

Тема 4. Лінгвометодологія.

Тема 5. Характеристики головних наукових парадигм лінгвістики.

Тема 6. Методологічні принципи сучасного мовознавства

Тема 7. Класифікація методів наукового дослідження

Тема 8. Лінгвістика в цифровій сфері.

Тема 9. Процес наукового дослідження, його характеристика та етапи проведення.

Тема 10. Інформаційне забезпечення наукових досліджень

Тема 11. Ефективні способи роботи з лінгвістичною науковою інформацією

Тема 12. Етапи проведення наукового дослідження лінгвістичного напрямку

Опанування дисципліни дозволяє забезпечити:

1) формування:

інтегральної компетентності:

Здатність розв'язувати складні задачі і проблеми в галузі лінгвістики, літературознавства, фольклористики, перекладу в процесі професійної діяльності або навчання, що передбачає проведення досліджень та/або здійснення інновацій та характеризується невизначеністю умов і вимог.

загальних програмних компетентностей:

здатність спілкуватися державною мовою як усно, так і письмово;

здатність до пошуку, опрацювання та аналізу інформації з різних джерел;

уміння виявляти, ставити та вирішувати проблеми;

здатність працювати в команді та автономно;

здатність до абстрактного мислення, аналізу та синтезу;

навички використання інформаційних і комунікаційних технологій;

здатність проведення досліджень на належному рівні;

здатність генерувати нові ідеї (креативність).

фахових компетентностей:

здатність вільно орієнтуватися в різних лінгвістичних напрямках і школах;

здатність критично осмислювати історичні надбання та новітні досягнення філологічної науки;

здатність здійснювати науковий аналіз і структурування мовного / мовленнєвого матеріалу з урахуванням класичних і новітніх методологічних принципів;

усвідомлення методологічного, організаційного та правового підґрунтя, необхідного для досліджень та/або інноваційних розробок у галузі філології, презентації їх результатів професійній спільноті та захисту інтелектуальної власності на результати досліджень та інновацій;

здатність застосовувати поглиблені знання з обраної філологічної спеціалізації для вирішення професійних завдань.

2) досягнення **програмних результатів навчання:**

упевнено володіти державною та іноземною мовами для реалізації письмової та усної комунікації, зокрема в ситуаціях професійного й наукового

спілкування; презентувати результати досліджень державною та іноземною мовами;

застосовувати сучасні методики і технології, зокрема інформаційні, для успішного й ефективного здійснення професійної діяльності та забезпечення якості дослідження в конкретній філологічній галузі;

характеризувати теоретичні засади (концепції, категорії, принципи, основні поняття тощо) та прикладні аспекти обраної філологічної спеціалізації.

здійснювати науковий аналіз мовного, мовленнєвого матеріалу, інтерпретувати та структурувати його з урахуванням доцільних методологічних принципів, формулювати узагальнення на основі самостійно опрацьованих даних.

обирати оптимальні дослідницькі підходи й методи для аналізу конкретного лінгвістичного матеріалу.

3) набуття **результатів навчання** (згідно Дублінських дескрипторів):

– **знання:**

методологічного інструментарію теоретичного та експериментального пізнання феномену мови і мовлення;

основних методів та методик лінгвістичних парадигм;

процедур проведення різного роду лінгвістичного аналізу відповідно до наукових завдань та лінгвістичного матеріалу;

різноманітних жанрових структур наукових інформаційних продуктів;

уміння/навички:

аналізувати і критично зіставляти погляди провідних вітчизняних і зарубіжних дослідників щодо мови в системно-структурному, когнітивно-семантичному і синергетичному вимірах;

самостійно організовувати та проводити науково-пізнавальну діяльність;

обирати оптимальні дослідницькі підходи й методи для аналізу конкретного лінгвістичного матеріалу;

проводити формалізований лінгвістичний аналіз та інтерпретувати його результати із застосуванням традиційних і новітніх формалізованих методик та технік аналізу в їх взаємному сполученні, а також оперувати термінологічним апаратом сучасної лінгвістики з погляду монодисциплінарних і міждисциплінарних підходів для вирішення ключових проблем різноманітних галузей філологічних досліджень.

– **комунікація:**

ефективно встановлювати і підтримувати комунікацію в навчальних ситуаціях, типових для майбутньої професійної діяльності, використовуючи відповідні мовленнєві вміння та навички;

здатність застосовувати мовленнєві засоби для вираження власної думки; адекватно формулювати власну думку у межах програмного матеріалу;

здатність оцінювати та передбачати ситуацію мовлення з метою успішного ведення комунікації;

володіння вербальними і невербальними засобами комунікації, уміння контролювати емоції у процесі ділової комунікації;

– **відповідальність і автономія:**

відповідальність за самостійне ведення лінгвістичного дослідження;

здатність самостійно аналізувати, порівнювати і класифікувати різні методики, прийоми і підходи в лінгвістиці;

здатність самостійно здійснювати підвищення рівня знань в галузі методології лінгвістики;

здатність застосовувати поглиблені знання з обраної філологічної спеціалізації для вирішення професійних завдань.;

3. Структура дисципліни

Назви змістових модулів і тем	Кількість годин				
	денна форма				
	усього	у тому числі			
л		п	лаб	срс	
1	2	3	4	5	6
Змістовий модуль 1. Основні наукові парадигми, інструментарій дослідження мовних явищ					
Тема 1. Основи наукових досліджень	9	2			7
Тема 2. Авторське право. Правила використання об'єктів інтелектуальної власності	8	2			6
Тема 3. Академічна доброчесність	11	2	2		7
Тема 4. Лінгвометодологія	10	2	2		6
Тема 5. Характеристики головних наукових парадигм лінгвістики	9	2	1		6
Тема 6. Методологічні принципи сучасного мовознавства.	9	2	1		6
Тема 7. Класифікація методів наукового дослідження	12	4	2		6
Тема 8 Лінгвістика в цифровій сфері	8	2			6
Разом за змістовим модулем 2	76	18	8		50
Змістовий модуль 2. Інформаційне забезпечення наукових досліджень					
Тема 9. Процес наукового дослідження, його характеристика та етапи проведення.	10	2	1		7
Тема 10. Інформаційне забезпечення наукових досліджень	10	2	1		7
Тема 11 Ефективні способи роботи з лінгвістичною науковою інформацією.	11	2	2		7
Тема 12. Етапи проведення наукового дослідження лінгвістичного напрямку.	13	4	2		7
Разом за змістовим модулем 2	44	10	6		28
Усього годин	120	28	14		78

4. Теми семінарських/практичних/лабораторних занять

№ з/п	Назва теми	Кількість годин
1	Практичне заняття Академічна доброчесність	2
2	Практичне заняття Лінгвометодологія та її головні парадигми	2

3	Практичне заняття Методологічні принципи сучасного мовознавства.	2
4	Практичне заняття Класифікація методів наукового дослідження	2
5	Практичне заняття Інформаційне забезпечення наукових досліджень	2
6	Практичне заняття Ефективні способи роботи з лінгвістичною науковою інформацією	2
7	Практичне заняття Етапи проведення наукового дослідження лінгвістичного напрямку	2
Всього		14

5. Розподіл балів, які отримують студенти

Вид контролю: залік

Відповідно до системи оцінювання знань студентів ДонНУЕТ, рівень сформованості компетентностей студента оцінюються впродовж семестру (100 балів).

Оцінювання студентів протягом семестру (очна форма навчання)

№ теми практич- ного заняття	Аудиторна робота					Позааудитор- на робота	Сума балів
	Тестові завдан- ня	Виконання практичних завдань теми	Обговорен- ня теоретичних питань теми	Індиві- дуальне завдання	ПМК	Завдання для самостійного виконання	
Змістовий модуль 1							
Тема 1		4	2	7		3	16
Тема 2		2	2	5			9
Тема 3	1	2	2			3	8
Тема 4	1	2	2	7		2	14
Разом змістовий модуль 1	2	10	8	19	15	8	62
Змістовий модуль 3							
Тема 5	1	1	4	4			10
Тема 6		1	4	5		2	12
Тема 7		2	2			2	6
Разом змістовий модуль 2	1	4	10	9	10	4	38
Разом							100

Оцінювання студентів протягом семестру (зочна форма навчання)

Поточне тестування та самостійна робота				Сума в балах
Змістовий модуль 1	Змістовий модуль 2	Індивідуальне завдання 1	Індивідуальне завдання 2	100
9	34	29	28	

Загальне оцінювання результатів вивчення дисципліни

Для виставлення підсумкової оцінки визначається сума балів, отриманих за результатами виконання завдань практичного спрямування, а також за результатами складання змістових модулів. Оцінювання здійснюється за допомогою шкали оцінювання загальних результатів вивчення дисципліни (модулю).

Оцінка		
100-бальна шкала	Шкала ECTS	Національна шкала
90-100	A	5, «відмінно»
80-89	B	4, «добре»
75-79	C	
70-74	D	
60-69	E	3, «задовільно»
35-59	FX	2, «незадовільно»
0-34	F	

РОЗДІЛ II. ЗМІСТ СЕМІНАРСЬКИХ / ПРАКТИЧНИХ ЗАНЯТЬ

**Змістовий модуль I. Основні наукові парадигми, інструментарій
дослідження мовних явищ
ПРАКТИЧНЕ ЗАНЯТТЯ 1**

Тема 1: Академічна доброчесність

ПЛАН

1. Академічна доброчесність як запорука якісної вищої освіти.
2. Академічна культура: поняття, функції, складові.
3. Академічна нечесність та методи її запобігання.
4. Етичний кодекс ученого.
5. Бухарестська декларація етичних принципів вищої освіти.

Література: 1, 7, 13,15,16,19

Практичні завдання

Завдання 1. Знати поняття і терміни (за лекційним матеріалом і літературою до курсу): *академічна доброчесність, академічна культура, форми проявів академічної нечесності, академічне шахрайство, конфлікт інтересів, непотизм, методи запобігання академічної нечесності, виховні та дисциплінарні санкції, Етичний кодекс ученого, завдання Етичного кодексу, мета Етичного кодексу вченого України, найважливіші цінності і принципи Бухарестської декларації етичних принципів вищої освіти.*

Завдання 2. Підготуйте доповіді на теми:

Проект сприяння академічній доброчесності в Україні – SAIUP.

Гідність як морально-етична характеристика.

Творчі запозичення в науці.

Функції академічної культури.

Корупція у ВНЗ: правовий аспект.

Кодекси честі різних наукових товариств.

Завдання 3. Опрацюйте Закон України про освіту від 05.09.2017 (ст. 42).

Поясніть такі поняття:

- академічна доброчесність;
- дотримання академічної доброчесності;
- порушення академічної доброчесності.

Завдання 4. Станьте учасником діалогу:

1. Які ще протиправні, аморальні дії у системі освіти можна вважати порушенням академічної доброчесності?
2. Розтлумачте поняття «академічна відповідальність».
3. Хто має встановлювати етичні правила діяльності в академічного середовищі?
4. Поясніть принципи етичного моніторингу та аудиту.
5. Чи впливають мотиви вступу та навчання у ВНЗ на дотримання правил доброчесності?

6. Хто та яким чином має популяризувати серед студентів інформацію про академічну доброчесність? Запропонуйте форми роботи з учнями шкіл та студентами ВНЗ, які можна використати з цією метою.
7. Прокоментуйте принципи оцінювання студентів у вашому вузі.
8. Необ'єктивне оцінювання знань студентів є однією з важливих проблем у сучасних ВНЗ. Що, на вашу думку, є більш небезпечним: завищення чи заниження балів? Чому? Як ви ставитесь до принципу: *«На відмінно знає лише Господь Бог, на добре — викладач, студентам же залишається задовільно і незадовільно»*?
9. Як варто поводитись студентові, який став свідком порушень академічної доброчесності?
10. Проаналізуйте особливості боротьби з плагіатом та списуванням у різних країнах.
11. Дослідіть Кодекси честі різних навчальних закладів України.

Питання для самоконтролю:

1. Що розуміється під поняттям академічна доброчесність?
2. Чому академічна доброчесність є запорукою якісної вищої освіти?
3. Які суттєві розрізняючі проблеми в освіті України і США відзначають дослідники?
4. Що включає поняття академічна культура?
5. Які є функції і складові академічної культури?
6. Що таке академічна нечесність?
7. Які існують методи запобігання академічної нечесності?
8. Що таке Етичний кодекс ученого?
9. Які основні засади Бухарестської декларації етичних принципів вищої освіти?

ПРАКТИЧНЕ ЗАНЯТТЯ 2

Тема 2: Лінгвометодологія та її головні парадигми

ПЛАН

1. Лінгвометодологія: основні завдання, предмет.
2. Ключові поняття лінгвометодології: методологія, парадигма, епістема.

Література: 3, 7, 12, 18

Практичні завдання

Завдання 1. Знати поняття і терміни (за лекційним матеріалом і літературою до курсу): *лінгвометодологія, когнітивної лінгвістики, епістемологія, парадигма-специфікатор, загальнофілософська методологія, наукова парадигма, парадигмальний простір лінгвістики, синергетика, синергетична суперсистема, лінгвосинергетики.*

Завдання 2. Зробіть вибірку дисертаційних досліджень за останні п'ять років, заповніть таблицю і проаналізуйте методи дослідження лінгвістичних явищ.

рік	тема дисертації	використані методи

Завдання 3. Станьте учасником діалогу:

1. Що призвело до методологічної кризи мовознавчої науки пострадянського простору наприкінці ХХ століття. Якими, на Вашу думку, могли бути причини такої кризи? Чому сприяли пошуки виходу з неї? Чи, на Вашу думку, пододала українська наука цю кризу?

2. У сучасній лінгвістиці усталеним є термін маргінальна галузь, отже Ви можете почути, що соціолінгвістика є маргінальною галуззю мовознавства. Наскільки виправданим є використання цього терміну? Які визначення має прикметник маргінальний у тлумачному словнику української мови?

3. Загальноприйнятною є точка зору, що мовознавство як наука з'являється на початку ХІХ століття. Але чому дослідження мови, які здійснювались у Давній Індії, Давній Греції на досить високому рівні та мають вагомий результати, не дозволяють нам говорити, що мовознавство існує більш ніж два тисячоліття?

4. Чим пояснюється методологічна невизначеність сучасних мовознавчих досліджень? Як на сучасному етапі визначається поняття методологія в лінгвістиці і науці загалом?

5. Прокоментуйте позицію Р. Фрумкіна щодо того, що сучасна лінгвістика майже не має власної епістемології.

Питання для самоконтролю:

1. Скільки і які глобальні методології, були використані як пізнавальне підґрунтя різних напрямів, течій, шкіл у процесі розвитку лінгвістики?
2. Чим займається лінгвометодологія?
3. Що вивчає епістемологія?
4. Що є предметом, об'єктом лінгвометодології?
5. Які завдання вирішує лінгвометодологія?
6. Чим пояснюється методологічна невизначеність сучасних мовознавчих досліджень?
7. Якого значення набуває у лінгвістиці наукова парадигма?
8. Чому антропоцентризм варто кваліфікувати, скоріше, як методологічну епістему?

ПРАКТИЧНЕ ЗАНЯТТЯ 3

Тема 3: Методологічні принципи сучасного мовознавства.

ПЛАН

1. Загальна характеристика наукових парадигм та підходів у лінгвістиці.

2. Порівняльно-історична (генетична) парадигма.
3. Структуралістська (таксономічна) парадигма.
4. Комунікативно-функціональна (прагматична) парадигма
5. Когнітивна (когнітивно-дискурсивна) парадигма
6. Синергетична парадигма.
7. Методологічні принципи сучасного мовознавства.

Література: 2,3, 6,11,13,17,18

Практичні завдання

Завдання 1. Знати поняття і терміни (за лекційним матеріалом і літературою до курсу): *загальна характеристика наукових парадигм та підходів у лінгвістиці, порівняльно-історична (генетична) парадигма, структуралістська (таксономічна) парадигма, комунікативно-функціональна (прагматична) парадигма, когнітивна (когнітивно-дискурсивна) парадигма, синергетична парадигма, принцип експансіонізму, принцип антропоцентризму, принцип експланаторності принцип функціоналізму, принципи етноцентризму, психонетичності та діалогічності.*

Завдання 2. Підготуйте розгорнуті відповіді на проблемні питання:

1. Чому, на Вашу думку, лінгвістику у XIX столітті називали *a German Science*? Ким були лінгвісти XIX століття?
2. Чому діяльність засновників порівняльно-історичного мовознавства отримала назву романтичного етапу лінгвістичного компаративізму?
3. Які характеристики мови дозволили прибічникам натуралістичного етапу лінгвістичного компаративізму розглядати останню як живий організм, природне явище, яке розвивається стадіально?
4. Молодограматики ґрунтували свої дослідження на засадах емпіризму, проте їм закидають той факт, що вони фетишизували закони мовного розвитку? Як Ви це розумієте?
5. Термін *ностратичні мови* пов'язаний із молодогограматизмом та іменем італійського дослідника А. Тромбетті, який першим зробив спробу об'єднати мовні сім'ї у макрооб'єднання. Проте не всі лінгвісти поділяють таку точку зору на розвиток мовних сімей. Чим Вас приваблює або не приваблює концепція ностратичних мов?
6. Чому наукові погляди Аристотеля та І. Канта мають відношення до функціональної наукової парадигми, яка формується у другій половині XX століття? Як ви розумієте постулат про те, що мова є знаряддям та засобом для реалізації певної мети?
7. Чи сприймаєте ви мову як живий організм, що є діяльним та цілеспрямованим та має численні мовленнєві продукти? В межах якої парадигми є вірним саме таке сприйняття мови?
8. Що дозволяє віднести генеративні дослідження на сучасному етапі саме до когнітивної парадигми?

9. Визначить ті парадигми, зародки яких спостерігаються у положеннях одного із засновників лінгвістики В. фон Гумбольдта.
10. Вважається, що когнітивна парадигма має притягальну силу для сучасних лінгвістів. В чому вона полягає?
11. Як, на Вашу думку, впливає мова на людину, на процеси світосприйняття? Якщо в українській мові існує декілька лексем на позначення двох основних відтінків синього кольору блакитний (голубий), синій, а в англійській мові одна лексема blue, яка модифікується додатково словами light / dark, то чи значить це, що українці мають краще сприйняття кольорів ніж носії англійської мови? Про яку небезпеку з боку мови говорить видатний український дослідник Флор Бацевич у своїх розвідках? Чи розділяєте Ви його точку зору?
12. Ми звикли бачити позитивний момент в інтердисциплінарності досліджень, тобто в експанціоналізмі. Яку загрозу в цьому принципі бачать сучасні дослідники, чи розділяєте Ви їхню точку зору?
13. Як відомо антропоцентризм ставить у центр світобудови людину, а що може бути (було) центром та метою світобудови замість людини? Від чого залежить методологічний принцип розгляду когось або чогось як центру світобудови?
14. Яким чином принцип телеологічності може пояснити біблейську цитату про те, що люди слухають і не чують і не розуміють.

Питання для самоконтролю:

1. Яка загальна характеристика наукових парадигм та підходів у лінгвістиці?
2. У чому суть порівняльно-історичної парадигми?
3. У чому суть структуралістської парадигми?.
4. У чому суть комунікативно-функціональної парадигми?
5. У чому суть когнітивна парадигми?
6. У чому суть синергетичної парадигми?
7. Що включає в себе поняття наукова парадигма?
8. Які вам відомі підходи до аналізованих явищ дійсності?
9. У чому суть принцип експансіонізму?
10. Які мовознавці не розглядають експансіонізм як «суцільне благо».
11. У чому суть принцип антропоцентризму?
12. Що мають враховувати прихильники антропоцентричного підходу?
13. У чому суть принцип експланаторності ?
14. У чому суть принцип функціоналізму?
15. У чому суть закону Гумбольдта - Потєбні?
16. У чому суть принципи етноцентризму?
17. У чому суть психонетичності та діалогічності?

ПРАКТИЧНЕ ЗАНЯТТЯ 4

Тема 4: Класифікація методів наукового дослідження.

ПЛАН

1. Методологія та методика наукової роботи. Загальнонаукові методи.

2. Спеціальні лінгвістичні методи дослідження.
3. Соціолінгвістичні і психолінгвістичні методи.

Література: 2,3, 6,11,13,17,18

Практичні завдання

Завдання 1. Знати поняття і терміни (за лекційним матеріалом і літературою до курсу): *метод, прийомами, спостереження, інтроспекція, індукція, дедукція, таксономія, формалізація, експеримент, фальсифікація, описовий метод, прийоми внутрішньої інтерпретації, порівняльно-історичний метод, дистрибутивний аналіз, структурні методи, трансформаційний аналіз, лінгвістичний метод, комплексно-процесуальний метод, метод мовностилістичної абстракції, лінгвостилістична абстракція, евристичні методи, метод реконструкції, пояснювальний опис, формалізація лінгвістичних описів, методика лінгвогеографії, соціолінгвістичні і психолінгвістичні методи.*

Завдання 2. Підготуйте розгорнуті відповіді на проблемні питання:

1. Різні вчені виділяють різну кількість лінгвістичних методів, що свідчить про відсутність спільного підходу до вирішення питання про кількісний та якісний склад лінгвістичних методів. З чим пов'язана, на Вашу думку, така ситуація в сучасному мовознавстві?

2. Чому дедукцію називають улюбленим методом Шерлока Холмса? Чи справді всесвітньо-відомий персонаж послуговувався методом дедукції?

3. Які загальнонаукові методи є необхідними для наукової розвідки у сфері перекладознавства? Які саме методи плануєте використати Ви під час написання кваліфікаційної роботи? Від чого залежить Ваш вибір загальнонаукових методів?

4. Якою є гіпотеза Вашої розвідки? Для чого потрібно висувати гіпотезу перед тим, як розпочинати розвідку?

5. Оскільки перекладознавство за твердженням В. Коптілова є міждисциплінарною галуззю філологічної науки, то використання лінгвістичних методик у перекладознавчій розвідці є цілком виправданим. Обґрунтуйте, від чого залежить вибір методик?

Завдання 3. Запропонуйте лінгвістичні методи для перерахованих наукових тем, заповнивши таблицю:

Тема	методи	
	загальнонаукові	спеціальні лінгвістичні
Роль зображальних та виражальних засобів у створенні необхідного комунікативного ефекту.		
Групи експресивно-оцінних слів у текстах публіцистично та художнього стилю.		
Семантика та функція кольористичної лексики в публіцистичних текстах.		

Сленгова лексика як засіб вираження мовлення (на матеріалі сучасної прози).	
---	--

Завдання 4. Підготуйте доповідь на тему

1. Можливості використання корпусів у мовознавчих дослідженнях.
2. Технологія створення корпусів.
3. Корпусна лінгвістика у вітчизняному мовознавстві.

Завдання 4. Назвіть згадані методи, методики і прийоми наукового пізнання мови. Зверніть увагу на композицію тексту, усталений виклад теоретичних положень. Сформулюйте висновки про особливості визначення методів і методик у вступній частині наукової праці.

Гажук-Котик Л. Г. Словозміна іменних частин мови в українських говірках Північної Буковини. Методи дослідження підпорядковані його меті і завданням. Описовий метод – аналіз зібраного матеріалу розпочався зі встановлення типів словозмінної структури та визначення місця кожного типу в системі словозміни. Методом зіставлення флективні варіанти іменної словозміни українських говірок Північної Буковини порівнювались з відповідними явищами інших діалектів та інших мов. Застосовано також лінгвогеографічний аналіз словозміни іменних частин мови – межах певного ареалу простежувалося використання тієї чи тієї словоформи. Аналіз словозміни говірок не відмежовувався від аналізу інших мовних рівнів, зокрема простежувався зв'язок між морфологією і фонетикою, морфологією та акцентологією.

Данилюк Н. О. Мова української народної пісні (лексико-семантичний і функціональний аспекти). У дисертації використано описовий метод, який уможливив здійснити синхронний аналіз лексики, класифікацію та систематизацію словникового складу текстів у парадигматичному та синтагматичному аспектах. Метод компонентного аналізу семантичної структури слова забезпечив виокремлення елементів денотативно-сигніфікативного значення й конотативних обертонів. У деяких випадках, щоб з'ясувати змістове наповнення одиниць, вдаємося до етимологічних довідок. Метод контекстного аналізу зорієнтований на виявлення змістово-естетичних функцій мовних одиниць у народнопісенному тексті. Метод моделювання лексико-семантичних полів дав змогу репрезентувати національно-мовну картину світу української народної пісні. На основі методу лінгвоконцептуального аналізу виявлено ключові слова-концепти, характерні для народнопісенного дискурсу. Метод семіотичних опозицій сприяв виявленню типових фольклорних протиставлень. Крім того, використано метод зіставлення семантико-стилістичних характеристик уснопоетичних лексем із відповідними одиницями, зафіксованими у словниках літературної мови. Метод лексичної сполучуваності застосовано для пояснення народнопісенних формул. Залучено також елементи кількісного аналізу.

Попова І. С. Фундаментальні категорії синтаксису української мови у формально-граматичному та метамовному аспектах. Специфіка об'єкта й поставлені завдання зумовили використання різноманітних методів. Для всебічного вивчення дефініцій, статусу та взаємозв'язку трьох фундаментальних

синтаксичних категорій – синтаксичної одиниці, синтаксичного зв'язку та синтаксичної моделі – використано як основні метод спостереження та описовий, що дали змогу ґрунтовно та системно проаналізувати рівень метамовних розроблень у сучасному українському синтаксисі. На різних етапах дослідження послуговувалися методом моделювання, переважно для представлення авторського тлумачення певних синтаксичних явищ. Застосовано також лінгвістичний експеримент, трансформацію, опитування респондентів та деякі інші прийоми наукового аналізу, а саме: аналіз словникових дефініцій, контекстуальну інтерпретацію в процесі дослідження функціонального потенціалу одиниць у тексті. Стрілець І. В. Комунікативна детермінованість особової семантики у зверненому мовленні українців. Для розв'язання визначених завдань як основний застосовано описовий метод: методу зіставлення і порівняння – для глибшого усвідомлення та характеристики теоретичних позицій різних науковців, методу систематизації – для відбору та інтерпретації фактичного матеріалу, методу класифікування – для витворення типологій досліджуваних елементів. Вивчення специфіки виявлення особової семантики у зверненому мовленні українців здійснено з використанням методик прагматичного та трансакційного аналізу. Крім того, під час анкетування, обробки й аналізу його результатів використано соціолінгвістичні прийоми та процедури, а також метод кількісних підрахунків.

Шаркань В.В. Формування наукового стилю нової української літературної мови в середині ХІ століття. Вибір методів дослідження зумовлений специфікою об'єкта та поставлених завдань. Для окреслення екстралінгвальних чинників формування наукового стилю української мови середини ХІХ ст. застосовано описовий метод і використано загальнонаукові прийоми аналізу, синтезу, порівняння. Метод суцільної вибірки лексичного матеріалу зі шкільних підручників та його оцінка в зіставленні із сучасними нормами дали змогу простежити тенденції унормування лексики української мови в кількісних і якісних вимірах. Для встановлення специфіки динаміки явищ застосовано квантитативний метод, схеми, діаграми. Аналіз семантики досліджуваних назв проводився за допомогою контекстуального методу та методу компонентного аналізу. Загальнонауковий прийом індукції дозволив простежити основні тенденції в унормуванні лексичних засобів наукового стилю української мови середини ХІХ ст.¹

Питання для самоконтролю:

1. Що таке метод у широкому і вузькому значенні?
2. У чому суть методу спостереження, які різновиди знаєте?
3. У чому суть методів індукції й дедукції і чому вони вважаються загальнонауковими?
4. Назвіть усі відомі загальнонаукові методи, розкрийте їхню суть.
5. Як спеціальні лінгвістичні методи вам відомі?

¹ Кульбабська О. В. Основи мовознавчих досліджень : модульний курс : навч. посібник / О. В. Кульбабська, Н. О. Шатілова. Чернівці : Чернівецький нац. ун-т, 2016. 344 с

6. Який метод застосовується при дослідженні системних явищ мови на різних рівнях?
7. Чи збігають методи дослідження мовних явищ і загальнонаукові методи?
8. Які вам відомі соціолінгвістичні і психолінгвістичні методи

Змістовий модуль II. Інформаційне забезпечення наукових досліджень

ПРАКТИЧНЕ ЗАНЯТТЯ 5

Тема 5: Інформаційне забезпечення наукових досліджень

ПЛАН

1. Науково-дослідницька діяльність студентів
2. Вибір теми та реалізація наукового дослідження
3. Поняття про наукову інформацію та її роль у проведенні наукових досліджень.
4. Джерела інформації та їх використання в науково-дослідній роботі

Література: 2,3, 6,11,13,17,18

Практичні завдання

Завдання 1. Знати поняття і терміни (за лекційним матеріалом і літературою до курсу): *науково-дослідницька діяльність, організації та методики наукової творчості, напрями науково-дослідницької діяльності, тема наукового дослідження, актуальність теми, мета дослідження, наукова новизна, наукова інформація, монографія, збірник, періодичні видання, патентно-ліцензійні видання, стандарти, навчальна література, надруковані документи, інформаційні ресурси науково-технічної інформації, довідково-інформаційний фонд, інформаційний ринок, первинна інформація, вторинна інформація, бібліотечно-бібліографічна класифікація, універсальна десяткова класифікація, бібліотечно-бібліографічної класифікації, каталог, реферативні видання, бібліографічні видання, МEB.*

Завдання 2. Прочитайте поради італійського прозаїка, журналіста, професора Болонського університету, почесного професора понад 30 університетів світу Умберто Еко щодо укладання попередньої бібліографії. Як Ви здійснюєте пошук інформації?

У перші дні не намагайтеся взяти в руки всі книги в бібліотеці, а займіться попередньою бібліографією. Переглядати каталог потрібно паралельно з перегляданням посібників у довідковій залі. Якщо відшукаєте статтю за вашою темою, з достатньою бібліографією, переписіть увесь список. Замовлення в читальній залі доречно починати саме з цих книг. Якщо ви переглянули два-три довідкових видання, перехресним порівнянням бібліографій ви зможете виокремити назви, що їх цитують дослідники. Ось вам і первісна ієрархія (Умберто Еко).²

² Кульбабська О. В. Основи мовознавчих досліджень : модульний курс : навч. посібник / О. В. Кульбабська, Н. О. Шатілова. Чернівці : Чернівецький нац. ун-т, 2016. 344 с

Завдання 2. Підготуйте обґрунтовані відповіді на проблемні питання:

Які з різновидів основних джерела науково-технічної інформації є пріоритетними для лінгвістичних досліджень?

Сформулюйте 5 основних рекомендацій з науковими джерелами в інтернет просторі і в бібліотеці. У чому їх основна різниця?

Для яких цілей використовується УДК і ББК і мають вони значення у процесі відбору інформаційних джерел?

Завдання 3. Використовуючи репозитарій університету, складіть список наукових зацікавлень викладачів кафедри іноземної філології, українознавства та соціально-правових дисциплін.

Завдання 4. Сформулюйте варіанти тем наукових робіт за метою:

1. виявити мовні засоби реалізації основних функцій рекламного тексту.
2. виявити характерні типи компоновки тексту в інформаційних передачах радіо і телебачення.

Завдання 5. Прочитайте текст. Сформулюйте висновки про особливості роботи з книгою і культуру читання наукового тексту.

Уміння працювати з книгою – уміння правильно оцінити твір, швидко розібратися в його структурі, узяти й зафіксувати в зручній формі все, що в ньому виявилось цінним і потрібним. Робота з книгою – процес складний, оскільки читання науково-літературних творів завжди зумовлює необхідність засвоєння якихось нових понять. Складно це й тому, що практично кожна книга оригінальна за своєю композицією, тому потрібно докладати певних зусиль, аби зрозуміти хід думок автора.

Умінням працювати з літературою володіють далеко не всі. Типові помилки – відсутність належної цілеспрямованості в читанні, недостатнє використання довідкового апарату, нераціональна форма запису прочитаного. Усе це знижує ефективність розумової праці, призводить до непродуктивних витрат часу.

Техніка читання. Однією з особливостей читання спеціальної літератури є те, що воно відбувається в певній послідовності: спочатку попереднє ознайомлення з книгою й тільки після цього її ретельний огляд.

Попереднє ознайомлення з книгою. Цінність кожного наукового твору коливається в досить широких межах. Для економії часу й для того, щоб визначити цілі й підходи до читання книги, рекомендують починати з попереднього ознайомлення для загального уявлення про твір і його структуру, організацію довідково-бібліографічного апарату. До того ж необхідно взяти до уваги всі ті елементи книги, що дають змогу належно оцінити її. Робити це найкраще в такій послідовності: заголовок, автор, видавництво (або установа, що випустила книгу), час видання, анотація, зміст, авторська або видавнича передмова, довідково-бібліографічний апарат (покажчики, додатки, перелік скорочень тощо).

Попереднє ознайомлення покликане дати чітку відповідь на питання про доцільність подальшого читання книги: який вона становить інтерес і якими повинні бути способи її опрацювання, у т. ч. найбільш відповідні для цього форми записів.

Читання книги. Відомі два підходи щодо читання науково-літературного твору: швидкий перегляд його змісту й ретельний огляд твору загалом або окремих його частин.

Швидкий перегляд змісту книги необхідний, якщо попереднє ознайомлення з нею не дає змоги визначити, наскільки вона цікава і потрібна для роботи, і для того, щоб бути обізнаним із наявною літературою з теми дослідження. Буває й так, що стає зрозуміло – робота містить потрібну інформацію, і необхідний її повний перегляд, щоб їх знайти. Швидкий перегляд книги – власне кажучи, «пошукове» читання.

Ретельне опрацювання тексту (іноді його називають «суцільним читанням») – це засвоєння його настільки, наскільки необхідно за характером виконуваної роботи. Варто зазначити, що прочитати текст – ще не означає засвоїти його. Текст треба обов'язково зрозуміти, розшифрувати, осмислити.

Питання про засвоєння змісту книги часто розуміють не зовсім правильно. Чимало з нас вважають, що головне – запам'ятати зміст прочитаного. Утім, засвоєння і запам'ятовування – зовсім різні поняття. Засвоїти прочитане – означає зрозуміти все так глибоко й продумати так серйозно, щоб поєднання думок автора із власними міркуваннями перетворилися в єдину систему знань із досліджуваної проблеми.

Основні думки будь-якого твору можна зрозуміти й засвоїти лише в тоді, якщо повною мірою з'ясована його структурна схема. Необхідно простежити послідовність ходу думок автора, логіку його доказів, установити причиново-наслідкові зв'язки між окремими положеннями, відзначити головні твердження щодо їхнього обґрунтування, відокремити основні положення від ілюстрацій і прикладів. Це вже не просте читання, а глибокий і детальний аналіз тексту. І саме за такого підходу можливо зрозуміти його й по-справжньому засвоїти.

Проведення такого аналізу значно полегшать спроби зобразити все на папері в текстовій формі, виписуючи головні положення, або у формі графічної схеми, що у ній можна найбільш наочно представити всю картину логічних зв'язків досліджуваного явища. Засвоєнню тих або тих міркувань автора сприяє також система підкреслень і виділень у тексті книги, нумерація окремих положень.

У процесі читання можуть траплятися незрозумілі слова, багато термінів використовуються в різних контекстах неоднозначно, не завжди зрозумілі різного роду скорочення. Усе це ускладнює читання, може призводити до перекручування змісту тексту. Необхідно привчити себе до обов'язкового уточнення всіх тих термінів і понять, із приводу яких виникають будь-які сумніви. Дуже важливо для цього завжди мати під рукою необхідні довідники й словники.

Записи під час читання. Читання наукової і спеціальної літератури зазвичай повинне супроводжуватися веденням записів. Це неодмінна умова, а не питання смаку або звички. Вона сприяє кращому засвоєнню прочитаного, дає можливість зберегти потрібні матеріали в зручному для використання вигляді, допомагає закріпити їх у пам'яті, скоротити час на пошук при повторному звертанні до певного джерела.

Одним із видів записів, що його найчастіше практикують, є конспект, тобто короткий виклад прочитаного. У буквальному значенні слово «конспект» означає «огляд». Власне кажучи, його й складати треба як огляд, що містить основні думки твору, без подробиць і другорядних деталей. Занадто докладний конспект – уже не конспект. За своєю структурою він найчастіше відповідає плану книги.

Окрім звичайного текстового конспекту, за потреби доцільно використовувати формалізований конспект – вносити записи у заздалегідь підготовлені таблиці. Це зручно, якщо перелік характеристик описуваних явищ більш-менш постійний. Табличну форму конспекту застосовують також у процесі підготовки узагальнювального конспекту за кількома джерелами, особливо якщо необхідно порівняти окремі відомості.

Ще одна форма конспекту – графічна, коли елементи роботи, що конспектується, розташовують у такому вигляді, за якого помітна ієрархія понять і взаємозв'язок між ними. На першій горизонталі знаходиться формулювання теми, на другій показано, які основні положення до неї входять. Ці положення мають свої підрозділи. З кожної роботи можна створити не один, а кілька графічних конспектів, що відображають книгу загалом чи окремі її частини. Ведення графічного конспекту – найдосконаліший спосіб зображення внутрішньої структури книги, що допомагає засвоєнню її змісту.

Словник термінів і понять. Невипадково належить до групи записів, пов'язаних з необхідністю аналітичного опрацювання тексту. Укласти для себе такий словник і дати точне тлумачення всім спеціальним термінам і поняттям – справа зовсім не механічна. Дуже часто вона пов'язана з необхідністю тривалого пошуку в довідниках і посібниках (З підручника).

Завдання 6. Проаналізуйте недоліки у формулюванні наведених нижче тем наукових робіт.

Проблема другорядних членів речення.

Питання функціонування іменникових словосполучень у сучасній українській мові.

Стилістичні особливості творів Івана Франка у роботах Миколи Зерова.

Лексика та фразеологія української мови.

Лексика творів Ольги Кобилянської.

Журналістське слово як засіб передачі внутрішнього стану людини.

Часопис «Буковина» в боротьбі за українське слово.

Загальна характеристика новотворів у засобах масової інформації.

Розвиток лінгвістичної думки.

Особливості стилістичного функціонування синонімів у художніх текстах

Завдання 7. Прочитайте текст. Поміркуйте, якими знаннями, умінням і навиками потрібно володіти молодому науковцеві для успішного пошуку наукової інформації? Як Ви розумієте поняття «старіння» наукової інформації?

Розумова праця в будь-якій його формі завжди пов'язана з пошуком інформації. Те, що цей пошук стає зараз усе складнішим й складнішим, доказів не потребує. Ускладнюється сама система пошуку, поступово вона перетворюється у спеціальну галузь знань. Знання й навички в цій галузі стають

обов'язковими для будь-якого фахівця. Поняття підготовленості щодо цього охоплює такі основні елементи: 1) чітке уявлення про загальну систему інформаційних ресурсів і тих можливостей, які дає використання інформаційних джерел своєї галузі знань; 2) знання всіх можливих джерел інформації зі своєї спеціальності; 3) уміння вибрати найбільш раціональну схему пошуку відповідно до його завдань і умов; 4) наявність навичок у використанні допоміжних бібліографічних та інформаційних матеріалів. Характерною рисою розвитку сучасної науки є бурхливий потік нових наукових даних, що їх отримують в результаті досліджень. Щорічно у світі видається понад 500 тисяч книг з різних питань. Ще більше виходить друком журналів. Але, незважаючи на це, величезна кількість наукової інформації залишається неопублікованою. Інформація має властивість «старіти». Це пояснюють появою нової друкованої й неопублікованої інформації або зниженням потреби в цій інформації. За зарубіжними даними, інтенсивність падіння цінності інформації («старіння») орієнтовно становить 10% за день для газет, 10% на місяць для журналів і 10% за рік для книг. Отже, відшукати нове, передове, наукове в розв'язанні певної теми – складне завдання не тільки для одного науковця, але й для великого колективу. Недостатнє використання світової інформації спричинює дублювання досліджень. Кількість повторно отримуваних даних досягає в різних сферах науково-технічної творчості 60 і навіть 80 %. А це втрати, які оцінюють багатьма мільярдами доларів щорічно (З журналу).³

Питання для самоконтролю:

1. У чому специфіка науково-дослідницька діяльності?
2. За якими напрями здійснюється науково-дослідницька діяльність?
3. Які етапи наукового дослідження?
4. У яких видах наукових праць можна представити результати дослідження?
5. Які головні принципи інформаційних відносин визначено Законом України «Про інформацію» ?
6. Які розрізняють галузі інформації?
7. Що передбачає первинна інформація вторинна інформація?
8. Як працювати із інформацією в бібліотеці?
9. Які є каталоги в бібліотеці?
10. Чому мережа МEB не є універсальною заміною бібліотеки?

ПРАКТИЧНЕ ЗАНЯТТЯ 6

Тема 6: Ефективні способи роботи з лінгвістичною науковою інформацією

ПЛАН

1. Реферування і анотування як один з основних способів отримання інформації
2. Реферування як спосіб подання наукової інформації
3. Особливості анотації як жанру мовної та перекладацької діяльності

³ Кульбабська О. В. Основи мовознавчих досліджень : модульний курс : навч. посібник / О. В. Кульбабська, Н. О. Шатілова. Чернівці : Чернівецький нац. ун-т, 2016. 344 с

Література: 2,3, 6, 13,17,18

Практичні завдання

Завдання 1. Знати поняття і терміни (за лекційним матеріалом і літературою до курсу): *реферування, анотування, анотативний переклад, реферативний переклад, перекладацьке реферування й анотування, вторинні тексти, інформативні реферати, наукові реферати, бібліографічний опис, предметна рубрика, референтський коментар, термінолексика, понятійний апарат.*

Завдання 2. Складіть анотацію на підручник/посібник із сучасної української мови для студентів філологічних факультетів вищих навчальних закладів.

Завдання 3. Складіть 10 рекомендацій для реферування за тими джерелами:

1. Глушик С. В. Сучасні ділові папери. / С. В. Глушик, О. В. Дияк, С. В. Шевчук. К. : А.С.К., 2003. 400 с.

2. Зубков М. Т. Мова ділових паперів : комплексний довідник. Х. : Фоліо; Майдан, 2002. 288 с.

3. Культура фахового мовлення : посібник / [за ред. Н. Д. Бабич]. Чернівці : Книги–ХХІ, 2011. 528 с.

4. Мацюк З. Українська мова професійного спілкування / З. Мацюк, Н. Станкевич. К. : Каравела, 2008. 353 с.

5. Шевчук С. В. Українське ділове мовлення : підручник. 4-те вид. доп. і переробл. К. : Арії, 2007. 576 с.

Завдання 4. Зробіть такі види реферування наукової роботи: інформаційний реферат, реферат аналіз, реферат-огляд. Проаналізуйте отриманий результат, вказавши на різницю рефератів.

Стежко З.В., Римар С.П. Методологічний потенціал лінгвосинергетики в репрезентації постмодерністських трансформацій української мови. URL: <http://dspace.pdpu.edu.ua/jspui/bitstream/123456789/15685/1/Stezhko.pdf>

Завдання 5. Розгляньте зразки анотацій до наукової літератури різних жанрів. Порівняйте їх, зверніть увагу на побудову тексту, формулювання теоретичних положень. Зробіть висновки про особливості композиції та мовного оформлення анотації до наукової розвідки. Запишіть типові лексико-граматичні конструкції, які ви зможете використати в подальшій науковій творчості.

Василь Васильович Німчук : Біобібліографія до 75-річчя / НАН України; Інститут української мови / упор. : Ю. В. Осінчук, Н. В. Пуряєва. К. : [б.в.], 2008. 128 с. (Бібліографія вчених України).

У виданні висвітлено життєвий і творчий шлях знаного українського мовознавця члена-кореспондента НАН України, доктора філологічних наук, професора Василя Васильовича Німчука. Відображено найважливіші етапи його життя, викладено основні здобутки в галузях україністики та славістики.

Бібліографія містить повний перелік друкованих праць ученого. Для мовознавців і всіх, хто цікавиться історією української мови й українського мовознавства.

Царук О. Українська мова серед інших слов'янських: етнологічні та граматичні параметри : монографія. Дніпропетровськ : Наука і освіта, 1998. 24 с.

У монографії досліджуються питання виділення української мови з правслов'янської, початкові щаблі її становлення як самобутньої лінгвістичної системи на тлі процесів, пов'язаних із постанням інших слов'янських мов. На основі аналізу вже відомих та нових історичних, археологічних, етнографічних, антропологічних і лінгвістичних фактів заперечується традиційна тріалістична дистрибуція слов'янських мов та пропонується дуалістичний розподіл на антську і словенську підгрупи; визначаються основні етнологічні і граматичні параметри українського глотогенезу, по-новому осмислюється місце і значення української мови серед інших слов'янських. Для славістів, лінгвістів, істориків, гуманітаріїв, викладачів ВНЗ, аспірантів, студентів, усіх, хто цікавиться історією українського народу та його мови.

Гуйванюк Н. В. Слово – речення – текст : вибрані праці / Н. В. Гуйванюк. Чернівці : Чернівецький нац. ун-т, 2009. 664 с.

У книзі опубліковано вибрані наукові праці, що друкувалися в журналах та збірниках статей як в Україні, так і за її межами. Запропоновано нові підходи до розгляду мовних явищ з позицій структурносемантичного, когнітивного та комунікативно-функціонального синтаксису. По-новому витлумачено поняття синтаксичної номінації, кореферентності та формально-синтаксичних співвідношень в системі синтаксичних одиниць. Розглянуто основні проблеми семантики та модальності нарівні речення і тексту, проблеми типології синтаксем, еквівалентів речень, складних речень ускладненої структури та ін. В окремі розділи виділено «Комунікативний синтаксис», «Експресивний синтаксис», «Про мову письменників» та «Проблеми діалектології: лексикологія, лексикографія, синтаксис», пов'язані з дослідженням буковинських говірок.

Для наукових працівників, викладачів, аспірантів і студентів філологічних факультетів, учителів.

Науковий вісник Чернівецького університету : зб. наук. праць / наук. ред. Б. І. Бунчук. Чернівці : Рута, 2008. Вип. 312–313 : Слов'янська філологія : ВасильСімович – особистість, науковець, громадянин. 414 с.

До збірника наукових праць увійшли статті, підготовлені за тематикою доповідей, виголошених на пленарному й секційних засіданнях Міжнародної наукової конференції «Василь Сімович – особистість, науковець, громадянин», яка відбулася в Чернівцях 10–12 березня 2005 р. на відзначення 1125-річчя від дня народження цього видатного українського філолога й культурно-громадського діяча, випускника Чернівецького університету. Тематика статей присвячена висвітленню сторінок життя й діяльності В. Сімовича, а також аналізу тих проблем мовознавства й літературознавства, що їх В. Сімович актуалізував і опрацював на підставі свого великого досвіду викладача,

науковця, редактора, перекладача. У мовознавчій частині збірника вміщено статті з проблем українського правопису, культури мови, стилістики, граматики, словотвору, термінології, ономастики, історії української літературної мови, загального мовознавства. У статтях літературознавчого характеру висвітлено віршознавчі погляди В. Сімовича, його шевченкознавчі праці, дослідження творчості Ю. Федьковича, І. Франка, Лесі Українки, О. Кобилянської, маловідомі сторінки взаємин В. Сімовича з культурними діячами свого часу, його редакторської та популяризаторської праці на Буковині (участь у виданні творів Ж.-Б. Мольєра українською мовою). Ряд статей присвячено актуальним проблемам сучасного літературознавства (дослідження творчості П. Куліша, Л. Старицької-Черняхівської, Лесі Українки, М. Кропивницького). В окремих частинах збірника подано інформативні публікації про архів і фонд В. Сімовича в Науковій бібліотеці Чернівецького національного університету імені Юрія Федьковича та Додатки (до них включено відгуки й рецензії на два томи праць В. Сімовича, що були презентовані на конференції, а також Прес-реліз 12 Форуму видавців у Львові, на якому це видання здобуло відзнаку).

Кульбабська Олена. Синтаксична номінація як засіб авторського відображення світу. Рідне слово в етнокультурному вимірі : зб. наук. праць. Дрогобич : Посвіт, 2015. С. 121–139.

У статті типологізовано міжмовні трансформації синтаксичних номінацій у паралельних українських перекладах того самого тексту. Увиразнено роль автора-перекладача у виборі найвлучнішої номінації, що відбиває його лінгвістичні компетенції та індивідуальність сприйняття дійсності. Констатовано, що арсенал варіантних одиниць репрезентує синтаксичне багатство української мови з огляду на її національну специфіку. З'ясовано, які чинники спричиняють вибір одного з можливих варіантів синтаксичних засобів у текстах українських перекладів вихідного твору.

Ключові слова: міжмовні трансформації, паралельні переклади, синтаксична номінація, варіантність, кореферентність.⁴

Питання для самоконтролю:

1. У чому полягає суть реферування і анотування ?
2. Які відомі основні способи отримання інформації?
3. Які функції реферативних жанрів?
4. Які вам відомі жанри вторинних текстів?
5. Які різновиди рефератів вам відомі в чому їх суть?
6. Які основні елементи структури реферату?
7. Що містить інформація про рефероване джерело ?
8. Як визначити ключові слова?
9. Розкажіть про методику складання тексту реферативних жанрів?
10. Як перевірити власний текст?
11. Які види анотацій? Вимоги до оформлення анотації.

⁴ Кульбабська О. В. Основи мовознавчих досліджень : модульний курс : навч. посібник / О. В. Кульбабська, Н. О. Шатілова. Чернівці : Чернівецький нац. ун-т, 2016. 344 с

ПРАКТИЧНЕ ЗАНЯТТЯ 7

Тема 7: Етапи проведення наукового дослідження лінгвістичного напрямку

ПЛАН

1. Підготовчий етап дослідження лінгвістичного напрямку
2. Проведення дослідження
3. Робота над текстом наукового дослідження
4. Технічне оформлення наукової роботи

Література: 2,3, 6,13,17,18.

Практичні завдання

Завдання 1. Знати поняття і терміни (за лекційним матеріалом і літературою до курсу): *етапи наукового дослідження, практична значимість, новизна дослідження, об'єкт дослідження, стратифікація, композиція, локалізація, варіантифікація.*

Завдання 2. Сформулюйте вірогідну мету та підберіть по 3-5 джерел для поданих тем:

1. Семантичні групи топонімів (географічних назв) та їх роль у структурі поетичного тексту.
2. Стилістичні синоніми в творах різних художніх жанрів.
3. Психолінгвістична інтерпретація художнього тексту.

Завдання 3. Прочитайте текст. Схарактеризуйте процес відбору та основні ознаки наукових фактів.

Мета вивчення літературних джерел – відбір, накопичення та систематизація наукових фактів з теми дослідження. Варто пам'ятати, що відбір наукових фактів – це творчий процес, що потребує цілеспрямованих зусиль. Наукові факти є складниками наукового знання, на підставі яких визначають закономірності явищ, будують теорії та виводять закони. Вони характеризуються такими властивостями, як новизна, точність, об'єктивність і достовірність. Новизна наукового факту засвідчує принципово новий, невідомий досі досліднику предмет, явище чи процес. Точність наукового факту визначають об'єктивні методи і характеризує сукупність найсуттєвіших ознак предметів, явищ, процесів, а також їх кількісних та якісних показників. Наукова об'єктивність під час добору фактів означає, що факти не можна відкидати тільки тому, що їх важко пояснити чи знайти їм практичне застосування. А достовірність наукового факту базується на його об'єктивному існуванні, що підтверджується при побудові аналогічних ситуацій. Достовірність наукових фактів значною мірою залежить від достовірності першоджерел, їх цільового призначення і характеру їх інформації (очевидно, що офіційне видання, опубліковане від імені державних або громадських організацій, установ і відомств, містить матеріали, точність яких викликає найменше сумнівів).⁵

⁵ Кульбабська О. В. Основи мовознавчих досліджень : модульний курс : навч. посібник / О. В. Кульбабська, Н. О. Шатілова. Чернівці : Чернівецький нац. ун-т, 2016. 344 с

Завдання 3. Визначте актуальність дослідження на тему: «Відтворення жанрових особливостей англомовного епічного фентезі в українському перекладі».

Завдання 4. Визначте об'єкт та предмет розвідки

1. «Стратегії перекладу англомовної підліткової літератури українською мовою».

2. Лексичні новоутворення в ЗМІ

Завдання 5. Визначте наукову новизну, теоретичне та практичне значення розвідки «Стратегії аудіовізуального перекладу американських кінокомедій».

Завдання 6. Відповідно до правил бібліографічного опису внесіть правки у список використаних джерел:

1. В. О. Коломієць. Як виконувати курсову роботу? // Київ, Школяр, 20003, - 69 С.

2. Курсові і дипломні роботи. Від вибору теми до захищення. Автор-упорядник І.Н.Кузнецов. – Москва: Академкнига, 2003. 75.

3. Різун В. В. Тексти лекцій – Маси. – Київ, 2003 / Ін-т жур-ки, КНУ, Заг. Ред. В. Різуна. – 56 с.

4. Навч. посібник: Основи наук. досліджень. / Ковальчук В. В., Моїсєєв Л. М. - К.: Професіонал, 2005. – 208.

5. Іван Франко. Поза межами можливого // Зібр. Тв. : 50 тт. – К., Т.45, Наукова думка, 1978. Ст.. 35-20.

6. M. Black. Models and Metaphores. N/ Y.< Ithaca, 1962, 267 P.

7. Колесник Р. Порушення прав людини. – Український юрист. Журнал сучасного правника. № 6 (18), червень 2004 р., ст. 23.

8. Н. Губенко. Народження насолоди // www.ukrjurist/com.ua - 2004. - Червень.

9. Кузик К. Що повинно дати учневі народної школи навчання рідної мови // Українська школа. – 1943. – Р.1. – Ч. 10-12, с. 21-32 (прод.).

10. Уклав Юрій Тимошенко. Зразки бібліографічного опису джерел у наукових працях. – Черкаси. Видавництво ЧДУ. 2003. 60 с.

Завдання 7. Прокоментуйте правильність оформлення цитат у запропонованих уривках:

П. Майдаченко схарактеризував форми комічного в широкому спектрі естетичних категорій. У його працях досить повно в літературознавчому аспекті висвітлено проблему іронії як категорії комічного, схарактеризовано основні підходи до її тлумачення. Автор зазначив, що „у ХХ столітті визначилися два протилежні підходи до вивчення іронії: як до явища суб'єктивного і як до явища об'єктивного. Більшість науковців стверджує, що іронія ґрунтується на рефлекторній здатності особи осмислювати явища дійсності й виражати своє ставлення до них. Саме тому іронія має здатність, оцінюючи явища від протилежного, давати не тільки негативну, але й позитивну характеристику відповідно до позицій особистості. Якщо позиція особи (суб'єктивна) збігається

з правдою дійсності (об'єктивною), то й іронія мимовільно повинна орієнтуватися на об'єктивність" [142, с. 24].

Калашник у праці «Комічне у світовому літературному процесі» розглядає проблеми конотації іронічності в семантичній структурі образно-сміслової єдності [100].

П. Верт зазначив, що як в іронії, так і в метафорі є дві чи більше площини сигніфікації. Це явище П.Верт назвав "подвійним баченням" (double-vision) [цит. за: 257, с. 69].

Н. Ланчуковська провела експериментально-фонетичне дослідження, в якому проаналізувала прагмалінгвістичний механізм утворення іронії та визначила роль інтонаційних засобів у диференціації типів іронії: «класичної», «сократичної», «романтичної», «іронії нерелеваності» та «глобалізуючої іронії» [див.: 131].

«Уже сам перелік універсальних категорій, – зазначає Ю. Степанов, – по суті, пов'язаний з мовою та багатий на відношення предикації: ім'я – здебільшого підмет, решта – здебільшого присудок або означення у складі деяких можливих висловлень» [Степанов 1985: 34].

У разі виголошення іронічного мікротексту відбувається своєрідне програмування суб'єктом впливу на співрозмовника (за Н. Ланчуковською).⁶

Завдання 8. Ознайомтеся з міркуваннями Меган МакЕрдл щодо цитування. Чи погоджуєтесь Ви з ними? Чи можливі такі випадки під час наукової роботи? Відповідь обґрунтуйте.

Анатомія фальшивого цитування

Вчора стрічкою мого твітера гуляла цитата з Мартіна Лютера Кінга: «Я оплакую втрату тисяч дорогоцінних життів, але не радітиму смерті жодної людини, навіть ворога».

Я думала ретвітнути її, але раптом завагалась. Погугливши, я визначила, що це, ймовірно, фальшива цитата, про що й написала у своєму блозі. Звідки ж узялась ця фраза?

Я була занадто немилосердною, шукаючи мотивів створення цієї фальшивої цитати. Мені здавалося, що хтось приписав Мартіну Лютеру Кінгу слова, яких він не казав, навмисно. Але це не так.

Якби я побачила цю фразу в фейсбуку, а не твітері, можливо, я вгадала би правду. А може, навпаки, навіть не запідозрила б, що з фразою щось не так, адже вона була частиною достовірної цитати з Мартіна Лютера Кінга. Ось текст, який поширювався вчора в Фейсбуку: «Я оплакую втрату тисяч дорогоцінних життів, але не радітиму жодній смерті, навіть ворога. Відплата ненавистю за ненависть примножує ненависть, додаючи ще більше темряви до ночі, в якій і без того не світять зірки. Ненависть не прожене ненависть, на це здатна лише любов».

⁶ Кульбабська О. В. Основи мовознавчих досліджень : модульний курс : навч. посібник / О. В. Кульбабська, Н. О. Шатілова. Чернівці : Чернівецький нац. ун-т, 2016. 344 с

Усе, крім першої фрази, є в Кінговій книзі «Сила любити» (Strength to Love) і було сказано під час проповіді 1957 року, у якій він учив любити своїх ворогів. На відміну від першої фрази, друга й третя звучать цілком у Кінговому дусі, тож можна зробити висновок, що весь цей текст належить славетному правозахисникові. То як поєдналися ці речення?

Це зробила Джессіка Доуві на своїй сторінці в Фейсбуку, й зробила, всупереч моїм початковим підозрам, без лихого наміру. Двадцятичотирирічна випускниця державного університету Пенсільванії, яка зараз навчає англійської мови школярів у Японії, висловила у статусі дуже вчасну й правильну думку, доповнивши її цитатою з Мартіна Лютера Кінга:

Я оплакую втрату тисяч дорогоцінних життів, але не радітиму смерті жодної людини, навіть ворога. «Відплата ненавистю за ненависть примножує ненависть, додаючи ще більше темряви до ночі, в якій і без того не світять зірки. Ненависть не прожене ненависть, на це здатна лише любов». Мартін Лютер Кінг.

Хтось скопіював цитату та з якихось причин, – про які я вже не фантазуватиму, – прибрав лапки. Спотворена цитата впала у вічі популярному митцеві Пенну Джилетту, який поділився нею зі своїми читачами в фейсбуку, яких має 1,6 мільйона. За добу гугл уже знаходив дев'ять тисяч сторінок із цим текстом. Цитата також набула вірусного поширення в твітері, але, позаяк обмеження у сто сорок символів не дозволяло вмістити весь текст в одне повідомлення, люди розбивали його на частини або скорочували до одного речення – звісно, першого, яке Кінгові насправді не належало. Так фальшива цитата проповідника поширювалась далі й далі.

Від швидкості цього поширення перехоплює подих: від спотвореної цитати до повноцінного мема за два дні. Також варто відзначити те, як наполегливо люди захищають достовірність цитати. До честі Пенна Джилетта, він виправив помилку, щойно йому на неї вказали. Обговорення мого допису становило понад 600 коментарів, і автори приблизно третини з них вимагають від мене спростування, вказуючи на достовірну частину цитати. Але ж я писала не про справжні слова Кінга, а про ту фразу, яка поширюється у твітері.

Кілька коментаторів, які, ймовірно, не надто уважно прочитали мій допис, почали стверджувати, що я відредагувала його спеціально для того, щоб виставити їх ідіотами, і наводять як доказ повідомлення з RSS-фідів. Хоча й з RSS було зрозуміло, що я говорю саме про перше речення. Навіть якщо ви вважаєте мене підступною негідницею, здатною на щось подібне, я все одно не бачу причин, із яких я мала б так чинити. Не думаю, що змінити постфактум повідомлення, відіслане в RSS, взагалі можливо, але, якби я навіть могла це зробити, мусила б повідомити своє керівництво, яке не схвалює редагування заднім числом.

Тим часом деякі інші люди почали фантазувати про те, що Мартін Лютер Кінг мав на увазі, промовляючи цю фразу. Звісно ж, він говорив про В'єтнам, не розуміти цього може лише цілком аморальна людина! Хоча справжня частина цитати була вміщена у книзі, опублікованій 1967 року, а отже, написана мала бути раніше, коли втрати американських військ у В'єтнамі були ще порівняно незначними. Ба більше, двозначність, із якою активісти антивоєнного руху

ставились до північних в'єтнамців, викликає сумніви щодо можливості застосування слова «ворог».

Звісно, нічого дивного, що люди шукають можливого підтвердження фактів. Дивно, що вони настільки самовпевнені, щоб сміятися з кожного, хто з ними не погоджується. Інші коментатори посилались на першу версію цитати, датовану 1957 роком. Я шаную Кінга як ніхто, але все ж не думаю, що він передбачив В'єтнам за сім років до вторгнення. Не дивно, що фальшиві цитати так швидко й масово поширюються в інтернеті. Хоча один із дописувачів звинуватив мене в тому, що я намагаюсь принизити людей, які відтворювали цю фразу, я не мала такого наміру.

Ми всі, ймовірно, вживаємо більше фальшивих цитат, аніж автентичних. Фальшиві цитати – змістовніші, влучніші, пафосніші за висловлювання людей у повсякденному житті. Не дивно, що вони часто виграють у боротьбі за виживання в інформаційному просторі. В цьому випадку, як бачимо, уривок, написаний Джессікою Доуві, врешті-решт витіснив автентичну цитату Мартіна Лютера Кінга. Ми захоплюємось афоризмами, бо вони кажуть щось важливе для нас – і дають нам змогу відчуття, що наші почуття та думки були пережиті великими історичними постатями. Природно, ми радше шукаємо причин, із яких вони могли це сказати, – і почуватись так, як відчуваємось ми самі, – аніж намагаємось спростувати їхнє авторство. Якби хтось уклав ті самі слова в уста Гітлера, всі, напевно, поставилися б до них скептичніше. І, хоча ця історія закликає нас бути скептичнішими, я не бачу нічого дурного в бажанні мати щось спільне з Мартіном Лютером Кінгом.

Зараз панна Доуві пише: «Я мимоволі помандрувала назад у часі та вставила свою фразу в текст проповіді Мартіна Лютера Кінга. Я відчуваю щось середнє між збентеженням і гордістю. Сподіваюсь, я не написала чогось, із чим він не погодився б. Адже я висловила те, що відчуваюю». Що ж, багато хто з нас поділяє її почуття – і, напевно, Мартін Лютер Кінг також підписався б під її словами. Тож нема чого засмучуватись.

Питання для самоконтролю:

1. У чому полягає практична значимість дослідження?
2. У чому полягає новизна дослідження? Якими чинниками вона визначається?
3. Як визначити об'єкт дослідження?
4. Які є етапи вивчення інформаційних джерел ?
5. Як визначити проблему дослідження?
6. Як укласти список джерел?
7. За якими ДСТУ здійснюється технічне оформлення наукової роботи?

**РОЗДІЛ III. МЕТОДИЧНІ РЕКОМЕНДАЦІЇ З ОРГАНІЗАЦІЇ
САМОСТІЙНОЇ РОБОТИ**

Змістовий модуль: Основні наукові парадигми, інструментарій дослідження мовних явищ

Тема 1. Основи наукових досліджень

Завдання:

1. Опрацювання конспекту лекції та рекомендованої літератури.
2. Дати розгорнуті відповіді на питання для самоконтролю.
3. Виконати завдання до теми.

Завдання 1. Прочитайте уривок із наукової статті. Проаналізуйте лексичні, граматичні засоби, використані для характеристики наукового мовлення українського науковця. З'ясуйте значення виокремлених слів за словниками.

Мовний світ Івана Франка, космічно великий і серед розмаїття інших мовних світів неповторний, подивлятиме ще не одне покоління дослідників, яким судилося відкривати й пізнавати поки що лише окремі острівці в океані Франкового мовного буття. Цей світ є витвором титанічної роботи мозку, великої сили духу, чистоти серця, всеохопної сердечної любові до рідного. У мовному світі Митця – реалізація ментального **лексикону** і просвітлений **слововжиток**, активність свідомого / підсвідомого і великомасштабна стратегія духу, вільна гра великого інтелекту, загострення інтелектуального зору і монументальна просвітленість; цей багатий світ відтворює всеосяжне ставлення Франка до життя, пульсуюче відчуття дійсності, її етичне і естетичне сприйняття, свідчить про **інтерпретаційну** активність, дає змогу відчуту таємницю підґрунтя творчого мислення, спроможність розкривати таємницю буття і його приховану істину, духовний характер людського існування; цей мовний світ показує нове осягнення того, що вже мислилося, свідчить про здатність перебувати сутністю в традиції і водночас займатися її подоланням; спонукає йти за «тінями слова», бо, як щиро зізнавався письменник, іноді й «снаги не стало вилити словами те, що було на серці»; у мовному світі Франка виснажлива, іноді до цілковитої знемоги робота духовного «я»; мовний світ Генія – це вічно «заклопотане я», занепокоєне буття; це велика мережа стежок для думок, укоріненість у дусі, це мислення, що постійно діє, спонукає до чину, прокладає нові 49 шляхи. Цей мовний світ стає своєрідною системою **моделювання** людини, входить, як висловлюються філософи, у людський «життєсвіт». /.../ Генетичною здатністю та великим талантом Франка було слухати – і чути, «слухати» навіть те, що бачить око, і «чути» його, перепускаючи через своє «я», сприймаючи «розумом серця», вкарбовуючи в пам'ять.

Мовний **генотип** Франка був такий сильний, що навіть у часи важкого фізичного й душевного виснаження живив його знесилене тіло, допомагав долати пригніченість, підтримував життєву енергію. Про це свідчать, зокрема, спогади архієпископа Української Автокефальної Православної Церкви Степана Гаєвського. Зі знесиленим недугою письменником він бачився у середині травня 1915 р., тобто за рік до смерті. Як згадує, з першого погляду Франко робив «мізерне вражіння». Але «вражіння цілком мінялось, як цей змучений, знівечений недугою чоловік починав говорити. Незвичайно виразно-округлена **дикція** рівного і чулого голосу приковувала до себе увагу [...]. В балачці Франко оживився; голос набрав міці і звучав досить виразно; очі оживилися і

просвічували природний розум утомленого життям поета [...] В розмові поет ні разу не потер лоба долонею, як це робить людина з слабкою пам'яттю, коли щось хоче пригадати. Розмова (а тривала вона години півтори. – О.С.) у нього точилася рівно, без зупинок і напруження. Часом помітно було навіть бажання надати їй легку іронію, але вуста вже не вміли складатися в усмішку: на них лежала печать страждання; те саме виявляли й очі».

Отже, проблема живого слова, українського усного публічного мовлення виразно виокремлюється в наукових зацікавленнях Франка. Домінує кілька важливих тем – живе слово як самохарактеристика особистості, важлива ознака індивідуальності; закони творення текстів для різних ситуацій; жанрові різновиди усного публічного мовлення тощо. Однак темою особливо великої ваги, надзвичайно актуальної в умовах бездержавності, стало завоювання живим словом українського простору. Франкові міркування з цього приводу, викладені в багатьох працях, заклали тверді підвалини **соціо- та психолінгвістики, теорії комунікації**, студії з яких лише сьогодні, через майже столітню перерву, розгортаються в Україні (О. Сербенська)⁷

Завдання 2. Прокоментуйте висловлювання:

Розумова праця чи не найважча для людини. Мріяти – легко і приємно, а думати – важко (К. Ушинський). Логічна робота вченого повинна будуватися на даних наукового досвіду і спостереження (В. Вернадський). Наука, як і всі види творчої діяльності, процес не тільки логічний, а й емоційний. Для науки, окрім таланту, характерне натхнення та осяяння (В. Фролькис). Передумовою можливості наукової роботи для вченого повинна стати реальність (В. Вернадський).

Література: 1, 7, 13, 15, 16, 19

Тема 2. Авторське право. Правила використання об'єктів інтелектуальної власності

Завдання:

1. Опрацювання конспекту лекції та рекомендованої літератури.
2. Дати розгорнуті відповіді на питання для самоконтролю.
3. Виконати завдання до теми.

Завдання 1. Підготуйте доповідь щодо використання авторських прав у цифровому середовищі спираючись на працю:

Римарчук Р., Римарчук Г. Деякі особливості та правові обмеження використання авторських прав у цифровому середовищі. Вісник Національного університету «Львівська політехніка». Серія: Юридичні науки. Т. 7, № 2, 2020. С.216-222.

Література: 1, 13, 18

Тема 3. Академічна доброчесність

Завдання:

1. Опрацювання конспекту лекції та рекомендованої літератури.

⁷ Кульбабська О. В. Основи мовознавчих досліджень : модульний курс : навч. посібник / О. В. Кульбабська, Н. О. Шатілова. Чернівці : Чернівецький нац. ун-т, 2016. 344 с.

2. Дати розгорнуті відповіді на питання для самоконтролю.
 3. Виконати завдання до теми.
- Література:** 3, 4, 6, 7; дод.: 5, 8, 9, 11;

Тема 4. Лінгвометодологія

Завдання:

1. Опрацювання конспекту лекції та рекомендованої літератури.
2. Дати розгорнуті відповіді на питання для самоконтролю.
3. Виконати завдання до теми.

Завдання 1.

Література: 3, 7, 12, 18

Тема 5. Характеристики головних наукових парадигм лінгвістики

Завдання:

1. Опрацювання конспекту лекції та рекомендованої літератури.
2. Дати розгорнуті відповіді на питання для самоконтролю.
3. Виконати завдання до теми.

Література: 2, 3, 6, 11, 13, 17, 18

Тема 6. Методологічні принципи сучасного мовознавства

Завдання:

1. Опрацювання конспекту лекції та рекомендованої літератури.
2. Дати розгорнуті відповіді на питання для самоконтролю.
3. Виконати завдання до теми.

Література: 2, 3, 6, 11, 13, 17, 18

Тема 7. Класифікація методів наукового дослідження

Завдання:

1. Опрацювання конспекту лекції та рекомендованої літератури.
2. Дати розгорнуті відповіді на питання для самоконтролю.
3. Виконати завдання до теми.

Завдання 1. Заповніть таблицю:

назва методу	основна характеристика

Література: 2, 3, 6, 11, 13, 17, 18

Тема 8. Лінгвістика в цифровій сфері

Завдання:

1. Опрацювання конспекту лекції та рекомендованої літератури.
2. Дати розгорнуті відповіді на питання для самоконтролю.
3. Виконати завдання до теми.

Література: 2, 3, 6, 11, 13, 17, 18

Змістовий модуль: Інформаційне забезпечення наукових досліджень

Тема 9. Процес наукового дослідження, його характеристика та етапи проведення

Завдання:

1. Опрацювання конспекту лекції та рекомендованої літератури.
2. Дати розгорнуті відповіді на питання для самоконтролю.
3. Виконати завдання до теми.

Завдання 1. . Ознайомтеся з наведеною нижче темою та змістом (планом) наукової роботи. Які їхні недоліки? Які поради щодо вдосконалення кваліфікаційної роботи Ви дасте студентові?

Тема: Засоби емоційного вираження в художньому тексті

ЗМІСТ

ВСТУП.....
Розділ 1. ЗАГАЛЬНІ ПРИНЦИПИ ОРГАНІЗАЦІЇ ХУДОЖНЬОГО ТЕКСТУ
Розділ 2. ХУДОЖНЬО-МОВЛЕННЄВА ОРГАНІЗАЦІЯ ЛІТЕРАТУРНОГО ТВОРУ
Розділ 3. ЗАСОБИ СЛОВОТВОРЧОГО ЕМОЦІЙНОГО ВИРАЖЕННЯ ТЕКСТУ
Розділ 4. ЛЕКСИКО-СИНОНІМІЧНІ СПОСОБИ ЕМОЦІЙНОГО ВИРАЖЕННЯ ТЕКСТУ
4.1. Архаїзми та історизми
4.2. Варваризми й екзотизми.....
4.3. Старослов'янізми, діалектизми і жаргонізми.....
4.5. Професіоналізми
4.6. Просторіччя
4.7. Поетизми.....
Розділ 5. ЗАСОБИ КОНТЕКСТУАЛЬНО-СИНОНІМІЧНОГО ЕМОЦІЙНОГО ВИРАЖЕННЯ ТЕКСТУ
5.1. Епітети
5.2. Порівняння.
5.3. Метафора
5.4. Метонімія, синекдоха, перифраза.....
ВИСНОВКИ.....
СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ

Література: 2, 3, 6, 13, 17, 18

Тема 10. Інформаційне забезпечення наукових досліджень

Завдання:

1. Опрацювання конспекту лекції та рекомендованої літератури.
2. Дати розгорнуті відповіді на питання для самоконтролю.
3. Виконати завдання до теми.

Завдання 1. Заповніть таблицю «Різновиди наукового викладу інформації».

<i>Жанр наукового тексту</i>	<i>Визначення і характеристика жанру наукового тексту</i>
Лекція	
Науковий звук	
Доповідь	
Наукова стаття	
Автореферат	
Дипломна робота	

Література: 2, 3, 6, 13, 17, 18

Тема 11. Ефективні способи роботи з лінгвістичною науковою інформацією

Завдання:

1. Опрацювання конспекту лекції та рекомендованої літератури.
2. Дати розгорнуті відповіді на питання для самоконтролю.
3. Виконати завдання до теми.

Завдання 1. Підготувати біобібліографію таких мовознавців: Леонід Булаховський, Олександр Мельничук, Михайло Жовтобрюх, Борис Кулик, Іван Ковалик, Юрій Шевельов, Іван Чередниченко, Іван Білодід, Олександр Карпенко, Іларіон Слинсько за таким планом:

1. Коло наукових інтересів.
2. Найвагоміші мовознавчі праці (дати фахову характеристику).
3. Основні праці з лінгвістики: підручники, навчально-методичні посібники тощо (10–20 праць мовою оригіналу, зазначаючи співавторів (якщо вони є)).
4. Внесок у розвиток певної галузі мовознавства.

Література: 2, 3, 6, 13, 17, 18

Тема 12. Етапи проведення наукового дослідження лінгвістичного напрямку.

Завдання:

1. Опрацювання конспекту лекції та рекомендованої літератури.
2. Дати розгорнуті відповіді на питання для самоконтролю.
3. Виконати завдання до теми.

Завдання 1. Ознайомтесь із запропонованими темами студентських наукових робіт. Визначте предмет і об'єкт майбутньої наукової роботи.

Особливості наукового стилю у правничій науці.

Мовні особливості вираження гумору.

Стереотипи мовної поведінки молоді Чернівців.

Функціональні параметри прислівників часу у творах Ольги Кобилянської.

Лінгвостилістична характеристика діалектизмів у новелах Марка Черемшини.

Порівняльні конструкції в поезіях Б.-І. Антонича (структурносинтаксичний та стилістичний аспект)

Лінгвостилістична характеристика пейзажних описів у новелах Василя Стефаника.

Завдання 2. Випишіть із авторефератів дисертацій формулювання об'єкта й предмета дослідження. Простежте співвідношення цих понять. Спробуйте самостійно сформулювати й записати об'єкт і предмет Вашого наукового дослідження.

назва наукової роботи	об'єкт дослідження	Предмет дослідження

Література: 2, 3, 6, 13, 17, 18

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Академічне письмо: навч. посібник / Уклад. Ревуцька С.К., Зінченко В.М. Кривий Ріг : 2019. 130с.
2. Арешенков Ю.О. Основи лінгвістичних досліджень: Матеріали до спецкурсу для студентів філологічних спеціальностей.. Кривий Ріг: КрДПУ, 2006. 50 с.
3. Бацевич Ф. С. Нариси з лінгвістичної прагматики: Монографія. Львів : ПАІС, 2010. 336 с.
4. Борисенко Н.Д. Методологія наукових досліджень : Інструктивно-методичні матеріали до семінарських занять. Житомир, 2022. 30 с.
5. Загорійчук А., Орловська О.В. Методи лінгвістичних досліджень. URL : <http://intkonf.org/zagoriychuk-a-kpn-orlovska-ov-metodi-lingvistichnih-doslidzhen/>
6. Каламбет С.В. Конспект лекцій з дисципліни «Методологія наукових досліджень». Дніпродзержинськ: ДДТУ, 2015 р.91с
7. Кочерган М. П. Загальне мовознавство: Підручник. Видання 2-ге, виправлене і доповнене: К.: Видавничий центр «Академія», 2006. 464 с
8. Кульбабська О. В. Основи мовознавчих досліджень : модульний курс : навч. посібник / О. В. Кульбабська, Н. О. Шатілова. Чернівці : Чернівецький нац. ун-т, 2016. 344 с
9. Мельничук О.С. Аспекти методології лінгвістичних досліджень. Мовознавство, 1986. № 1. С. 3–11.
10. Римарчук Р., Римарчук Г. Деякі особливості та правові обмеження використання авторських прав у цифровому середовищі. Вісник Національного університету «Львівська політехніка». Серія: Юридичні науки. Т. 7, № 2, 2020. С.216–222.
11. Селіванова О. О. Сучасна лінгвістика: напрями та проблеми: Підручник. Полтава: Довкілля-К, 2008. 712 с
12. Семенов О. М. Формування академічної культури майбутніх педагогів-дослідників в умовах цифрового творчого середовища як наукова проблема / О. М. Семенов, О. В. Семеніхіна, Д. С. Безуглий. Інформаційні технології і засоби навчання. 2017. Том 62, № 6. С. 240–252. URL: <https://journal.iitta.gov.ua/index.php/itlt/article/viewFile/1917/1286>

СПИСОК РЕКОМЕНДОВАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Академічне письмо: навч. посібник / Уклад. Ревуцька С.К., Зінченко В.М. Кривий Ріг : 2019. 130с.
2. Арешенков Ю.О. Основи лінгвістичних досліджень: Матеріали до спецкурсу для студентів філологічних спеціальностей.. Кривий Ріг: КрДПУ, 2006. 50 с.
3. Бацевич Ф. С. Нариси з лінгвістичної прагматики: Монографія. Львів : ПАІС, 2010. 336 с.
4. Бондаренко І.П, Комарницька Т.К. Актуальні напрями і проблеми сучасної лінгвістики: навч. посібник для студентів-сходознавців. К.: Вид. дім Дмитра Бураго. 2014. 269 с.
5. Валігура О.Р. Методологічні передумови експериментального дослідження вимовного акценту в мовленні білінгвів. Сучасні тенденції фонетичних досліджень: матеріали Круглого столу, Національний технічний університет України «Київський політехнічний інститут імені Ігоря Сікорського». К. : Вид. центр НТТУУ «КПІ». 2018. С. 14-19.
6. Загорійчук А., Орловська О.В. Методи лінгвістичних досліджень. URL : <http://intkonf.org/zagoriychuk-a-kpn-orlovska-ov-metodi-lingvistichnih-doslidzhen/>
7. Каламбет С.В. Конспект лекцій з дисципліни «Методологія наукових досліджень». Дніпродзержинськ: ДДТУ, 2015 р.91с
8. Кочерган М. П. Загальне мовознавство: Підручник. Видання 2-ге, виправлене і доповнене: К.: Видавничий центр «Академія», 2006. 464 с
9. Кравченко Н.О. (). Синергійність англomовного релігійного дискурсу (теолінгвістичний підхід). Одеса: Вид-во КП ОМД. 2017. 412 с.
10. Кутуза Н.В. Комунікативна сугестія в рекламному дискурсі: психолінгвістичний аспект. Київ: Видавничий дім Дмитра Бураго, 2018. 648 с.
11. Мельничук О.С. Аспекти методології лінгвістичних досліджень. Мовознавство, 1986. № 1. С. 3–11.
12. Перебийніс В.І. Статистичні методи для лінгвістів (посібник). Вінниця: Нова книга, 2001. 168 с.
13. Ревуцька С.К., Зінченко В.М., Герасименко О. Ю. Курс лекцій з дисципліни «Методологія лінгвістичних досліджень в цифровому середовищі»: для студ. спец. 035 «Філологія», ступінь магістр / М-во освіти і науки України, Донец. нац. ун-т економіки і торгівлі ім. М. Туган-Барановського, іноземної філології, українознавства та соціально-правових дисциплін; С.К. Ревуцька, Зінченко В.М., Герасименко О.Ю. Кривий Ріг: [ДонНУЕТ], 2022. 152 с.
14. Римарчук Р., Римарчук Г. Деякі особливості та правові обмеження використання авторських прав у цифровому середовищі. Вісник Національного університету «Львівська політехніка». Серія: Юридичні науки. Т. 7, № 2, 2020. С.216-222.
15. Селіванова О. О. Сучасна лінгвістика: напрями та проблеми: Підручник. Полтава: Довкілля-К, 2008. 712 с.

16. Семеног О. М. Формування академічної культури майбутніх педагогів-дослідників в умовах цифрового творчого середовища як наукова проблема / О. М. Семеног, О. В. Семеніхіна, Д. С. Безуглий. Інформаційні технології і засоби навчання. 2017. Том 62, № 6. С. 240–252. URL: <https://journal.iitta.gov.ua/index.php/itlt/article/viewFile/1917/1286>
17. Сосюр, Фердінан де. Курс загальної лінгвістики / Пер. з фр. А. Корнійчук, К. Тищенко. К.: Основи.1998.246с.
18. Сучасні лінгвістичні дослідження [Текст] : хрестоматія / Р. В. Васько, О. Р. Валігура, Л. С. Козуб. - Тернопіль : Вектор, 2017. - 520 с.
19. Хоружий Г. Ф. Академічна культура: цінності та принципи вищої освіти. Тернопіль : Навчальна книга. Богдан, 2012. 320 с.

Навчальне видання

Ревуцька Світлана Казимирівна

Зінченко Вікторія Миколаївна

Герасименко Ольга Юріївна

Кафедра іноземної філології, українознавства
та соціально-правових дисциплін

МЕТОДИЧНІ РЕКОМЕНДАЦІЇ З ВИВЧЕННЯ
ДИСЦИПЛІНИ
МЕТОДОЛОГІЯ ЛІНГВІСТИЧНИХ ДОСЛІДЖЕНЬ В
ЦИФРОВОМУ СЕРЕДОВИЩІ

Формат 60×84/8. Ум. др. арк. 2,75.

Донецький національний університет економіки і торгівлі
імені Михайла Туган–Барановського
50042, Дніпропетровська обл.,
м. Кривий Ріг, вул. Курчатова, 13.

Свідоцтво суб'єкта видавничої справи ДК № 4929 від 07.07.2015 р.

